

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

1. Διαφωτισμός

α. Το πλαίσιο διαμόρφωσής του

Τέλη 17ου αι: η Δυτ. Ευρώπη αναπτύσσεται, ενώ η Βόρεια & Κεντρική παραμένει στο περιθώριο

Αλλά και στη Δυτ. Ευρώπη υπάρχουν διαφορές ως προς τους ρυθμούς ανάπτυξης
Αγγλία: η μεγαλύτερη εμπορική & ναυτική δύναμη, η αστική τάξη επιβάλλει τη *συνταγματική μοναρχία* και τον *κοινοβουλευτισμό* (1688). Επικρατούν συνθήκες φιλελευθερισμού.

Γαλλία: η απόλυτη μοναρχία εμποδίζει την ανάπτυξη της αστικής τάξης, μέχρι το 1789, οπότε θα εκδηλωθεί η Γαλλική Επανάσταση.

Μεταξύ του 1688 και του 1789 εκδηλώνεται το ιδεολογικό κίνημα του Διαφωτισμού (ή Αιώνα των Φώτων) που έχει τα εξής χαρακτηριστικά: τάση για πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές, ανάπτυξη της επιστήμης & της κριτικής σκέψης, πίστη στην πρόοδο του ανθρώπου.

β. Οι ιδέες και οι φορείς του

Οι Διαφωτιστές δεν αρκούνται στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων, αλλά βασιζόμενοι στον *ορθό λόγο* και τις επιστημονικές προόδους, *προτείνουν λύσεις* για τη βελτίωση του ανθρώπου και την *ανάπλαση της κοινωνίας*.

- **Βολταίρος**: υπερασπίζεται την ανεξιθρησκία & την πνευματική ανεκτικότητα.
- **Μοντεσκιέ**: στο έργο του 'Το Πνεύμα των Νόμων' διατύπωσε τη θεωρία διάκρισης των εξουσιών (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική).
- **Ρουσσό**: υπερασπίζεται την ελευθερία του ανθρώπου και δέχεται ως κυρίαρχη μόνο τη γενική βούληση (απαραίτητη προϋπόθεση η δημοκρατία & ο σεβασμός των νόμων) – 'Κοινωνικό Συμβόλαιο'
Εκτός από την ελευθερία, στόχος είναι και η *ισότητα*, που επιτυγχάνεται με την *επιστροφή του ανθρώπου σε μια ενδιάμεση κοινωνία μεταξύ της φυσικής και της σύγχρονης του*.
Στο έργο 'Αιμίλιος ή Περί Αγωγής', θεωρώντας ως προϋπόθεση για βελτίωση της κοινωνίας την παιδεία, εισηγείται τη φυσική διδασκαλία.
- **Τσέζαρε Μπεκαρία**: Στο έργο του 'Περί εγκλημάτων και ποινών' αναφέρεται στον εξανθρωπισμό της ποινικής δικαιοσύνης.

γ. Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

Στη διάδοση των νέων ιδεών του Διαφωτισμού συνέβαλαν: *οι εφημερίδες, τα βιβλία, η Εγκυκλοπαίδεια, οι κοινωνικές συγκεντρώσεις, οι επιστημονικές ακαδημίες, οι λέσχες και οι μυστικές ενώσεις*.

Προσκλήσεις στους Διαφωτιστές απήθυναν οι πεφωτισμένοι δεσπότες (Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας, Μ. Αικατερίνη της Ρωσίας).

Η νέα ιδεολογία προωθήθηκε αποτελεσματικά μέσα από το *μετασχηματισμό του λεξιλογίου* και τη διαφοροποίηση της σημασίας ορισμένων λέξεων.

Εμφανίζονται στο καθημερινό λεξιλόγιο λέξεις όπως *εξουσία, κράτος, κοινωνία, μεσαία τάξη, φύση, ευτυχία, αρετή, πρόοδος, τεχνική*. Έτσι, προέκυψε η ανάγκη ύπαρξης λεξικών (Φιλοσοφικό Λεξικό του Βολταίρου, Εγκυκλοπαίδεια με επικεφαλής το Ντιντερό).

δ. Οι επιδράσεις του Διαφωτισμού -Προς μια νέα κοινωνία

Οι νέες ιδέες του Διαφωτισμού συνέβαλαν: στη *βελτίωση της ζωής του ανθρώπου, στη διεύρυνση της εκπ/σης, στην υποχώρηση του θρησκευτικού φανατισμού, στην ενίσχυση του αιτήματος για ισότητα, στην κατάργηση της δουλείας, στη διαμόρφωση κειμένων-σταθμών στην ιστορία (Λοκ→ Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας [1776], Μοντεσκιέ→ Αμερικανικό Σύνταγμα [1787], Ρουσσό→ κείμενα της Γαλλικής Επανάστασης [1789]).*

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ (μέρος β') – Νεοελληνικός Διαφωτισμός

-Απήχηση του Διαφωτισμού στον ελλαδικό χώρο και στη Βαλκανική

Η μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών κατά την περίοδο 1750-1821 συμβάλλει στη διαμόρφωση του **Νεοελληνικού Διαφωτισμού**.

Τότε εκδηλώνεται έντονη πνευματική δραστηριότητα με **σκοπό το φωτισμό των Ελλήνων και τη διεκδίκηση της απελευθέρωσης**. Ιδρύονται σχολεία, εκδίδονται βιβλία, επιδιώκεται η σύνδεση με την Αρχαιότητα, μελετώνται οι θετικές επιστήμες.

Κυριότεροι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Ευγένιος Βούλγαρης, Ιώσηπος Μοισιόδακας, Δημήτριος Καταρτζής, Δανιήλ Φιλίππιδης, Γρηγόριος Κωνσταντάς ('*Νεωτερική Γεωγραφία*') και ο Ανώνυμος συγγραφέας της '*Ελληνικής Νομαρχίας*'.

Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής: θέλει να έλθει ο ελληνισμός σε επαφή με τη δυτική σκέψη, ώστε να διεκδικήσει την ελευθερία του.

Κυριότερα έργα του: '*Φυσικής Απάνθισμα*', '*Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος*', '*Νέα Πολιτική Διοίκησης*' (Θούριος).

Το όραμα του Ρήγα ήταν η εξέγερση όλων των λαών της Βαλκανικής και η ίδρυση μιας παμβαλκανικής Ελληνικής Δημοκρατίας.

Αδαμάντιος Κοραής: είναι υπέρμαχος της προόδου, αλλά ακολουθεί τη μέση οδό στις γλωσσικές, πολιτικές και κοινωνικές ιδέες.

Κυριότερα έργα: '*Αδελφική Διδασκαλία*', εκδόσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Στόχος του η *μετακένωση* της δυτικής παιδείας, που θα βοηθούσε τους Έλληνες να αποκτήσουν την ελευθερία τους.

Αθανάσιος Πάριος: εκπροσωπεί το *συντηρητικό πνεύμα* (Έργο: '*Αντιφώνησις προς τον παράλογον ζήλον των από της Ευρώπης ερχομένων φιλοσόφων*').

Ο Διαφωτισμός διαδόθηκε σ' όλη τη Βαλκανική και κυρίως στη Μολδοβλαχία.